

Inleiding

Tijd voor vakantie?

Weinig verrassend vond ik laatst het bericht in de krant dat Nederlanders hun vakantiedagen niet opmaken (NRC, 8-1-2002). Dat had ik al eerder gemerkt in mijn omgeving. Toch wel verontrustend vond ik echter het aantal werknemers dat zijn vakantie niet opneemt. Uit het onderzoek onder het FNV publiekspanel (MuConsult, 2002) blijkt dat 70% van de ondervraagden niet al zijn vakantiedagen heeft opgenomen, ruim 40% heeft meer dan vijf dagen overgehouden, en bijna 10% weet niet meer hoeveel vakantiedagen over zijn. Een belangrijke reden voor het overhouden van vakantiedagen blijkt de werkdruk te zijn. Het werk laat de opname van vakantiedagen niet toe. Hoe zit dit eigenlijk in andere landen? Hebben we in Nederland toevallig gewoon veel vakantiedagen en krijgen we ze daarom niet op, of zijn we daadwerkelijk drukker dan in andere landen, en is er al met al minder vrije tijd?

Meteen een geruststelling is waarschijnlijk dat we vergeleken met de 'rest van de wereld' veel vrije dagen hebben. Werknemers in Nederland en andere Europese landen beschikken over de meeste vakantiedagen, gemiddeld zo'n 25 dagen per jaar. Andere delen van de wereld komen niet boven de 20 dagen. In Noord-Amerika kan men slechts aanspraak maken op twaalf dagen en in Japan blijft het aantal steken op tien (Richards, 1998). Hoewel in bijvoorbeeld Amerika een deel van de werknemers klaagt over het geringe aantal vrije dagen, neemt toch een derde deel zijn vakantie niet geheel op (Schor, 1991). Belangrijke reden die hiervoor wordt gegeven is dat het een negatieve uitwerking zou hebben op de carrière. In Japan is het nog dramatischer. Uit angst voor

het verliezen van hun baan, nemen velen helemaal geen vakantie op. Het is zelfs zo dat de Japanse overheid een campagne heeft ontwikkeld om mensen te stimuleren met vakantie te gaan.

Kijken we binnen de grenzen van de Europese Unie, dan blijken mensen in de Zuid-Europese landen iets minder vakantiedagen te hebben dan in Noord-Europese landen. Denemarken en Zweden zijn koplopers wat betreft vakantieverlof. Dit zijn natuurlijk allemaal gemiddelden, tussen bijvoorbeeld de branches of sectoren binnen landen zullen de verschillen waarschijnlijk aanzienlijk zijn. Bovendien weten we niet of in andere Europese landen mensen ook hun vakantiedagen overhouden of opsparen. Wel is het goed om in het achterhoofd te houden, dat de Nederlandse ADV niet bij deze vakantiedagen wordt gerekend. Anders zou waarschijnlijk Nederland eenzaam aan de top staan.

Toch zegt deze hoeveelheid vakantiedagen nog niet alles, want meer vakantie leidt paradoxaal genoeg tot meer stress op het werk. Het werk moet immers in minder tijd klaar zijn. Bovendien werken we internationaal gezien het minst aantal uren per week, wat de stress mogelijk verder vergroot. De indruk bestaat dat in Nederland de tijdsdruk groot is, en ook groter in vergelijking met de ons omringende landen. Het is toch specifiek Nederlands dat we hier praten over onthaasting en een Commissie Dagindeling kennen. Binnen Europees verband is op dit moment onderzoek gaande waarin over niet al te lange tijd te zien is of die tijdsdruk in Nederland nu werkelijk zo veel groter is als gedacht wordt (www.hwf.at).

* Tanja van der Lippe is universitair hoofddocent bij de vakgroep Sociologie/ICS van de Universiteit Utrecht en lid van de redactie van het Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken

Interessant is dat ondanks dat Nederlanders niet alle vakantiedagen opnemen, er niet minder vrije tijd is in vergelijking tot andere landen in de Europese Unie. Hoewel onze vrije tijd de laatste jaren wel substantieel is afgenomen, staan we nog steeds bovenaan als het om vrije tijd gaat (SCP, 2000). Gemiddeld genomen hebben we zo'n 42 uur per week vrije tijd, en we bevinden ons daarmee in het goede gezelschap van Denemarken. Vrouwen en mannen in België, Duitsland en Frankrijk hebben minder vrije tijd, en in Frankrijk loopt het verschil met Nederland zelfs op tot zo'n 10 uur per week. Alleen Italiaanse mannen hebben veel meer vrije tijd maar daar staat tegenover dat vrouwen in Italië substantieel minder vrij kennen.

Kennelijk zegt die hoeveelheid vrije tijd niet alles over onze tijdsbeleving. Niet alleen op ons werk maar ook thuis en in onze vrije tijd willen we scoren. Een gewone eenpansmaaltijd is niet meer goed genoeg, en de zomervakantie doorbrengen op een Nederlandse camping is voor velen zeer onaantrekkelijk. Nee, we koken Toscaans, Indiaas of Caraïbisch en zoeken bijbehorende vakantieoord. Daarmee zegt het onderscheid tussen vrije tijd en werken ook steeds minder. Daarnaast vergelijken we onze tijdsbeleving met onze familie, vrienden en collega's en letten vanzelfsprekend niet op mensen in andere landen; landen waar mensen objectief gezien minder vrije tijd kennen. Tijdsdruk is voor een groot deel een gevoel.

Inmiddels zijn we in Nederland wel zover dat we onze vakantiedagen kunnen inruilen voor geld. CAO à la carte heeft de laatste paar jaar enorme opgang gemaakt. Bovenstaande zou doen verwachten dat we dit dan ook massaal doen. Wat is er rationeler dan de te verwachten overblijvende vakantiedagen in te rui-

len voor geld. Maar nee, hier komt misschien de andere aard van de Nederlanders bovendien; we sparen met z'n allen verlof. Een grote groep mensen zegt juist vakantiedagen te sparen voor langdurig verlof of prepensioen (MuConsult, 2002). Maar of iedereen dit verlof ook daadwerkelijk opneemt?

Natuurlijk zijn dit allemaal gemiddelden, en zegt het nog weinig over de behoefte aan verlof bij bepaalde groepen mensen, zoals bijvoorbeeld met jonge kinderen. Inmiddels zijn er allerlei nieuwe verlofregelingen om arbeid en zorg te combineren, zoals kortdurend en langdurend zorgverlof, calamiteitenverlof en betaald ouderschapsverlof. Maar als we nog niet eens in staat zijn om onze vakantiedagen op te nemen, moet daar en misschien ook door de overheid nog eens goed over nagedacht worden. Of zoals een lezer in *Intermediair* treffend verwoordde: 'Degenen die hun dagen niet op krijgen, kunnen ze bij mij kwijt (ikzelf krijg er maar 25 per jaar); ik beloof bij voorbaat dat ik ze goed zal besteden.'

Literatuur

- Intermediair*, 17-01-02. 'Ook ik heb de grootste moeite mijn vakantiedagen op te maken.'
 MuConsult. (2002), *Vakantie en Verlof: De (on)mogelijkheden geregeld*.
 NRC. 8-01-02. Groot overschot vakantiedagen.
 Richards, G. (1998), Time for a holiday? Social rights and international tourism consumption. *Time & Society*, 7, 145-160.
 Schor, J. (1991), *The Overworked American: the unexpected decline of leisure*. New York: Basic Books.
 SCP. (2000), *Sociaal en Cultureel Rapport 2000*. Den Haag: SCP.
[Http://www.hwf.at](http://www.hwf.at). Households, work and flexibility. Funded under the Fifth Framework Programme of the European Union.